

keytyvinä, ja niitä kuvataan osallistujia ja heidän kokemusmaailmaansa arvostaen. Lukijalle, jolle keskustelunanalyttinen ote kielen ja vuorovaikutuksen tutkimuksessa on jo ennestään tuttu, kirja tarjoaa tukea ja työkaluja tarkastella lähemmin myös ihmiselämän tunnepuolta. Lukijalle, jolle osallistujien yhteistoimintaa ja -ymmärrystä korostava lähestymistapa on uusi, kirja antaa toivottavasti uusia, kokeilunarvoisia näkökulmia niin kielen, vuorovaikutuksen kuin emotion ja affektinkin tarkasteluun. Koska jokainen vuorovaikutustilanne on ainutlaatuinen, valmiita vastauksia kirjasta ei välttämättä aina löydy, mutta aineiston ja analyysin pariin ohjaavia ajatuksia sitäkin enemmän.

MIRKA RAUNIOMAA
etunimi.sukunimi@oulu.fi

Lähteet

- RUUSUVUORI, JOHANNA 2013: Emotion, affect and conversation. – Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis* s. 330–349. Chicester: Wiley-Blackwell.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (28.4.2015).

Raflaava nimiopas nykypäivän vanhemmille

Liisa-Maria Patjas & Katleena Kortesuo:
Uusi etunimikirja Aadasta Äijöön. Hämeenlinna: Karisto Oy 2015. 336 s.
ISBN 978-951-23-5788-8.

Suomessa on 2000-luvulla ilmestynyt kaksi uutta nimisanakirjaa, joissa esitellään laajasti maassamme käytössä olevaa etunimistöä. Anne Saarikallen ja Johanna Suomalaisen *Suomalaiset etunimet Aadasta Yrjöö*n ilmestyi vuonna 2007, ja nyt esiteltävä Liisa-Maria Patjaksen ja Katleena Kortesuon *Uusi etunimikirja Aadasta Äijöön* tämän vuoden alussa. Kummankaan teoksen kirjoittajat eivät ole ammatiltaan nimistöntutkijoita. Jälkimmäiset tosin kertovat istuneensa aikoinaan Eero Kiviniemen etunimiluennoilla.

Mitä tapahtuu, kun suomalaista etunimitutkimusta popularisoivat henkilöt, jotka eivät itse ole onomastikkoja? Asetelma ei ole uusi. Akateemikko, kansatieteen professori Kustaa Vilkun *Etunimet* (1976) on suoranainen alan klassikkoteos, josta on julkaistu useita uudistettuja painoksia, viimeksi vuonna 2011. Teoksen päivittäjänä on toiminut nimistöntutkija Pirjo Mikkonen. Myös teologian tohtori, professori Pentti Lempiäisen teoksesta *Suuri etunimikirja* (1989) on otettu useita uudistettuja painoksia, viimeksi vuonna 2004. Kirjoittajien taustat näkyvät näissä teoksissa selvästi. Vilkuna antaa kirjassaan runsaasti tietoa etunimiemme kansanomaisesta käytöstä. Lempiäinen puolestaan esittelee

huolellisesti nimien taustalla olevia Raamatun henkilöitä ja pyhimyksiä.

*Suomalaiset etunimet Aadasta Yrjöö*n -teoksen (2007) kirjoittajat Anne Saarikalle ja Johanna Suomalainen ovat suomen kielen ammattilaisia, mutta, kuten he kirjansa esipuheessa toteavat, ”nimistöntutkijoina vasta-alkajia”. Suomalaisen etunimitutkimuksen tuloksia he esittelevät silti ansiokkaasti. Kirjan yli 2 000 nimiauttikkelia on toimitettu päteväällä tietokirjailijan otteella, varsin laajaan suomalaiseseen ja eurooppalaiseen lähdeaineistoon tukeutuen. Tämä teos on mainio esimerkki siitä, että nimistöntutkimusta voi hyvin popularisoida myös pätevä tietokirjailija, joka osaa hyödyntää tieteellisiä lähteitä kriittisesti ja monipuolisesti. Varsinaista uutta tietoa suomalaisesta etunimistöstä kirja ei tarjoa, mutta nimisanakirjana se on toimiva ja varsin luotettava. Patjaksen ja Kortesuon *Uusi etunimikirja Aadasta Äijöö*n poikkeaa sen sijaan monella tavoin edellä esitellyistä nimisanakirjoista.

Subjektiivinen nimisanakirja

*Uusi etunimikirja Aadasta Äijöö*n -teoksen kirjoittajat Liisa-Maria Patjas ja Katleena Kortesus ovat viestinnän kouluttajia ja tietokirjailijoita, joiden kirjoitustyyli on varsin kevyt, jopa rempseä. Jo kirjan esipuheen alku paljastaa tämän: ”Moikka! Me olemme Liisa-Maria Anneli ja Katleena.” On tervetullutta, että etunimistä kirjoitetaan vetävästi ja hauskaasti eikä vain perinteiseen akateemiseen tyyliin. Suuri osa nimisanakirjojen lukijoista lie neekin nuoria aikuisia, jotka pohtivat nimiä vastasyntyneille lapsilleen, ja juuri heille Patjas ja Kortesus ovat kirjansa tar koittaneet.

Kirjoittajat korostavat esipuheessa myös teoksen subjektiivisuutta: ”Tärkeintä on huomata, että kirja pohjautuu vain meidän näkemyksiimme.” Patjas ja Kortesus tuovat mielipiteensä sel-

västi esille, toisin kuin perinteisissä nimikirjoissa on tapana. Tässä pari esimerkkiä: ”*Elias Kunnas* kuulostaa pelkältä äsien sihinältä. Ja *Minni Nieminen* on aika mininimi” (s. 65), ”*Orpo*-nimen käyttö on jäänyt 1900-luvun alkuvuosiin, ja hyvä niin” (s. 249). Tällainen suorasanaisuus saattaa tuntua viihdyttävältä, mutta joi takin lukijoita se kenties ärsyttää – varsinkin, jos on tullut antaneeksi lapselleen kirjoittajien pilkkaaman nimen. Toisinaan kirjan suositukset ovat myös arveluttavia: ”Kaupunkien nimistä myös *Salos* sopisi loistavasti pojalle nimeksi” (s. 121). Suomen nimilain mukaanhan lapselle ei tulisi antaa etunimeksi sukunimeä, ja *Salos* on maassamme yleinen sukunimi.

Lähteinään kirjoittajat kertovat käyttäneensä etenkin Saarikallion ja Suomalaisen sekä Lempiäisen edellä mainittuja etunimikirjoja. Yllättävää on, ettei Eero Kiviniemen laajaan tutkimukseen pohjautuvaa teosta *Suomalaisen etunimet* (2006) löydy lainkaan kirjan lähdeluettelosta, kuten ei muitakaan Kiviniemen etunimiteoksia, joista keskeisimpiä ovat *Rakkaan lapsen monet nimet* (1982) ja *Iita Linta Maria: Etunimiopas vuosituhannen vaihteeseen* (1993). Samoin lähteiden joukosta puuttuu suomalaisen nimistöntutkimuksen perusoppikirja *Nimistöntutkimuksen perusteet* (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008). Yhtään ulkomaista nimisanakirjaa ei lähdeluettelossa myöskään mainita. Tuntuu oudolta, että suomalainen nimisanakirja olisi voitu koota ilman, että siinä olisi hyödynnetty muissa maissa tehtyä tutkimusta. Valtaosa etunimistöstämme on muualta Euroopasta omaksuttua kansainvälistä nimistöä, ja alan tutkimus kehittyi koko ajan.

Nimihistoriaa ja uskomuksia

Kirjan ensimmäisessä luvussa (s. 13–38) tarkastellaan etunimien historiaa ja nimiin liittyviä uskomuksia. Suomalai-

sen etunimistön eriaikaiset kerrostumat esitellään muinaissuomalaisesta ajasta 2000-luvulle asti, joskin hivenen epä-tarkasti ja mutkia oikoen. Kirjoittajat esimerkiksi kutsuvat muinaissuomalaisia nimiä ”pakananimiksi” (s. 13), kun *muinaissuomalainen nimi* tai *esikristillinen nimi* olisi asiallisempi termi. Tekstissä tukeudutaan paikoin myös hieman hatariin tietoihin. Esimerkiksi *Ridge*-nimen yleistyminen Suomessa *Kauniit ja rohkeat*-televisiosarjan myötä (s. 25) on urbaanilegenda, joka ei yksinkertaisesti pidä paikkaansa. Todellisuudessa *Ridge*-nimen on Suomessa saanut vain muutama lapsi. (Väestörekisterikeskus ei tietoturvasyistä anna julkaista tarkkoja tietoja nimenkantajien määristä silloin, kun nimi on annettu vain kerran tai muutaman kerran.)

Suomalaisten nimiuskomusten esittely on kiintoisaa luettavaa. Patjas ja Kortesuso murtavat esimerkiksi myytit, että lapselle voisi valita nimen, josta ei väännetä lempinimeä, tai että harvinaisen nimen kantajaa aina kiusattaisiin. ”Nykyään trendit, viihdeohjelmat ja maahanmuuttajat ovat tuoneet kulttuuriimme niin paljon erikoisia nimiä, ettei harvinaisen nimi hämmästyttä lapsia tai nuoria lainkaan” (s. 28).

Uutta terminologiaa

Teoksen toisessa luvussa (s. 39–67) tarkastellaan nimistöntutkimusta tieteenalana. Luku alkaa rohkaisevasti: ”Tämä on se puiseva osuus kirjasta. Käymme läpi nimistöntutkimusta tieteenalana: kahlaamme termeissä, uiskentelemme nimilaissa ja kylvemme nimipäivien historiassa. Tsemppiä luku-urakkaan!”

Luvun tavoite on hyvä, mutta valitettavasti kirjoittajat eivät noudata alan vakiintunutta terminologiaa vaan käyttävät termejä epämääräisesti, jopa virheellisesti. Lisäksi he luovat itse uusia termejä, joita muutoin ei onomastiikassa käy-

tetä. Tällaisia ovat esimerkiksi *lähekkäisnimi* (nimi, jolla on vain yhden kirjaimen ero vertailtavaan nimeen mutta sama tavarakenne, kuten *Sari*, *Mari* ja *Kari*), *synonyyminimi* (keskenään samaa tai suurin piirtein samaa tarkoittavat nimet, kuten *Taru*, *Satu*, *Loru* ja *Saaga*) ja *muunnelmanimi* (syntyy, kun nimi sopeutuu uuteen kieliyhteisöön, *Kimi* < *Kim*). Tällainen olisi sinänsä tervetullutta, jos työ olisi tehty huolellisesti. Patjas ja Kortesuso käyttävät luomiaan termejä kuitenkin horjuvasti. Esimerkiksi *Touko*-nimen synonyyminimiksi he esittävät nimiä *Tammi*, *Helmi*, *Kesä*, *Heinä* ja *Elo* (s. 273). Synonyymejähän nämä eivät ole, vaikka ne kuukausien niminä kuuluvat samaan semanttiseen kenttään. Luvussa esitellään varsin asiallisesti myös nimipäiväalmanakan uudistuksia sekä nimilain keskeisiä kohtia.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan monipuolisesti nimen käyttöön vaikuttavia tekijöitä: nimen pituutta, sen taivuttamista, oikeinkirjoitusta ja vierasperäisiä kirjaimia. Patjas ja Kortesuso esittävät selkeänä kantanaan, että suomalaisten on turha komeilla vierasperäisillä nimillä, sillä ”supisuomalaisessa perheessä ulkomainen nimi on kuin paljettiperhosella koristeltu karjalanpaisti” (s. 66). Luku ja varsinkin siinä julkaistu nimenvalinnan tarkistuslista (s. 64–65) palvelevat varmasti hyvin lapselleen sopivaa nimeä etsiviä vanhempia.

Keskiössä almanakkanimistö

Teoksen pääosan muodostavat sen nimi-
artikkelit (s. 69–298). Aluksi esitellään aakkosjärjestyksessä suomalaisen nimipäiväkalenterin kaikki 873 nimeä: ensin tyttöjen nimet, sitten poikien. Nimistä kerrotaan niiden nimipäivä, ja uudet, vuoden 2015 almanakkanimet on merkitty kahdella tähdellä. Sitä, milloin vanhemmat nimet on kalenteriin otettu, ei mainita kuin satunnaisesti joidenkin ni-

mien kohdalla. Tämän tiedon lisääminen olisi kuitenkin palvellut lukijoita. Nimiartikkeleissa esitellään lyhyesti nimen etymologia sekä kerrotaan sen suosionvaihtelusta. Käytännöllistä on, että monista nimistä annetaan myös taivutusohjeita (*”Taika taipuu Taikan, ei Taian*”*, s. 165).

Joistakin nimistä esitellään myös niiden suosionvaihtelukaaviot (esim. s. 79, 87, 98, 148, 223). Kaavioiden tiedot on saatu Väestötietokeskuksen (VRK) verkkosivujen nimipalvelusta, jossa nimenkantajien määrät annetaan kahden vuosikymmenen jaksoissa, ei vuosi kerrallaan. VRK:n tilastoissa ovat mukana kaikki Suomessa syntyneet lapset, siis muutkin kuin äidinkieleltään suomenkieliset, sekä näiden kaikki etunimet (ensimmäiset ja jälkimmäiset). Nämä seikat olisi kannattanut kertoa lukijalle. Nyt kirjan esipuheessa todetaan vain lyhyesti, että nimien yleisyydestä on etsitty tietoa Väestötietokeskuksen etunimi-palvelusta (s. 10). Lukija ei hahmota, minkälaisen aineiston pohjalta kaaviot on laadittu, ellei hän mene tutkimaan asiaa VRK:n verkkosivuille.

Nimien etymologiat on selitetty pitkälti muiden suomalaisten nimikirjojen mukaisesti. Tästä syystä muinaisgermaanisille ja -skandinaavisille nimille annetaan sellaisia merkityksiä kuin ’koldiltaan mahtava’ (*Heinrich*, s. 94), ’voittoa kaunotar’ (*Sigrid*, s. 158) tai ’lujastahtoinen kypäräkantaja’ (*Vilhelm*, s. 281). Eurooppalaiset nimistöntutkijat (esim. Seibicke 1982: 124) ovat kuitenkin huomauttaneet, ettei tällaisten kaksiosaisien nimien merkityksiä tulisi johtaa niiden osien merkityksistä: nimi *Bernhard* ei merkitse ’väkevä kuin karhu’, vaikka sen osat tarkoittavatkin karhua ja vahvuutta.

Etymologiatiedoissa on siellä täällä myös pieniä virheitä. Esimerkiksi *Jutta* (s. 108) ei ole suomalainen vaan saksalainen versio *Juditista*; nimi oli Sak-

sassa käytössä jo keskiajalla (Kohlheim & Kohlheim 2003). Samoin kirjassa esitetään, että *Maria* ja *Anna* olisivat molemmat Raamatun henkilöiden nimiä (s. 126), vaikka *Anna* ei esiinny naisnimenä Raamatussa. Kristillisen perimätiedon mukaan Neitsyt Marian äidin nimi oli *Anna*, mutta Raamatussa ei tästä ole mainintaa. Kirjassa todetaan myös, että *”Pasi tulee kreikan Basileuksesta”* (s. 251), kun itse asiassa *Basileus* on kreikkalaisen *Basileios*-nimen latinalainen kirjoitusasu. Samoin *Samppa*-nimi esitellään ainoastaan *Sampo*-nimen muunnoksena eikä lainkaan *Samuli*-nimen yhteydessä, vaikka se on suomalaisten Samulien yleinen lempinimi (s. 261). Tytön nimi *Kastehelmi* ei myöskään ole ”suomalainen luontoaiheinen nimi, joka tulee Astrid Lindgrenin samannimisestä sadusta” (s. 110). *Kastehelmi* on ollut Suomessa käytössä etunimenä jo 1900-luvun alussa, kun taas Lindgrenin sadun ruotsinkielinen alkuperäisversio on vuodelta 1949.

Anagrammi- ja synonyyminimiä

Nimiartikkeleissa luetellaan myös etunimien ”anagramminimiä”, ”lähekkäisnimiä” ja ”synonyyminimiä”. Tässä muutama esimerkki: *”Raitan* anagramminimiä ovat *Arita*, *Taira* sekä *Tiara*” (s. 147), *”Kaukon* lähekkäisnimi on *Kauno*” (s. 234), *”Helyn* synonyyminimiä ovat harvinaiset *Koru* ja *Tiara*” (s. 93). Tällaisissa esimerkeissä on toki oma mielenkiintonsa, mutta nimisanakirjaan ne eivät ehkä tuo olennaista lisäarvoa. Saman tilan olisi voinut käyttää vaikkapa nimien etymologioiden tarkempaan esittelyyn. Nyt monien nimien kohdalla mainitaan vain niiden kantanimet muttei kerrota mitään niiden alkuperäisistä kantajista. Esimerkiksi *Aune*- ja *Auni*-nimien kohdalla (s. 78) ei mainita keskiaikaisen pyhimyskalenterimme Agnes-marttyri-neitsyttä, jonka ansiosta nimi on päätynyt suomalaistenkin käyttöön.

Kirjoittajien nimistöterminologinen kokemattomuus tulee esiin joissakin nimiartikkeleissa. Esimerkiksi nimestä *Markku* todetaan, että se olisi *Markus*-nimen lyhentymä (s. 241), kun se on pikemminkin *Markus*-nimen suomalainen nimiasu. Samoin mainitaan, että ”*Nuutti* on suomennos *Knut*-nimestä” (s. 246). Nimen suomennoshan olisi ’solmu’, kun taas *Nuutti* on *Knutin* suomalaistunut nimiasu. Enimmäkseen termejä käytetään toki asiallisesti.

Kirjoittajien perustelut nimien suosiolle eivät myöskään aina pidä paikkaansa. Esimerkiksi *Amandus*-nimen epäsuosiota he selittävät näin (s. 74): ”Kiinnostavaa on, että *Amandan* maskuliininen vastine *Amandus* on lähes kadonnut nimistöstämme, mutta *Amanda* porskuttaa edelleen. Syy lienee ylipäätään latinaalaisten ja kreikkalaisten s-loppuisten miestennimien epäsuosiossa.” – Tämä tuskin lienee syynä, koska 2000-luvulla sellaiset nimet kuin *Elias* ja *Matias* ovat olleet kymmenen suosituimman pojannimen joukossa. Viidenkymmenen suosituimman pojan nimen listalta löytyvät myös *Rasmus*, *Niklas*, *Tuomas*, *Joonas* ja *Julius*. (Saarelma-Paukkala 2014: 60.)

Nimiartikkeleissa on monia hyviä havaintoja, jotka valaisevat nimien suosion taustoja. Esimerkiksi *Aamu*-nimen kohdalla viitataan *Salatut elämät* -televisiosarjan vaikutukseen (s. 70) ja *Luka*-nimen kohdalla laulaja Suzanne Vegan *Luka*-kappaleen (1987) sekä television *Teho-osasto*-sarjan *Luka*-nimisen lääkärin suosioon (s. 240).

Kirjoittajat esittävät rohkeasti myös arvelujaan nimien tulevasta suosionkehityksestä. ”Uskomme, että *Aura* jatkaa nousuaan lyhyytensä vuoksi. Sen sijaan *Auri* saattaa jäädä vähemmälle suosiolle, sillä nimikumppaneihinsa verrattuna sen merkitys on hämäämpi.” (s. 78.) ”Teenlehdistä ennustamme, että myös *Else* ja *Elsi* ovat yleistymässä.” (s. 85.) Lukija ym-

märtää toki, että nämä ovat kirjoittajien omia näkemyksiä.

Nimimuoti sirpaloituu

Almanakkanimien lisäksi teoksessa esitellään myös harvinaisia etunimiä (s. 286–298). Joitakin niistä kirjoittajat suorastaan kannustavat ottamaan käyttöön. Tytöille suositellaan muiden muassa nimiä *Aile*, *Evelia* ja *Tarina* ja pojille nimiä *Jurva*, *Pontus* ja *Valtti*. Osan nimistä kirjoittajat ovat keksineet itse, kuten tytön nimen *Hupina* ja pojannimen *Eepos*. Muutamiin nimiin he liittävät myös vairoituksia. Tyttöjen nimistä *Astri* on heidän mukaansa vaikeasti lausuttava, *Kiti*-nimen lempinimimäisyys saattaa vähentää sen uskottavuutta, ja *Lumia*-nimestä muistutetaan, että se on myös kännykkämalli. *Junior* ei taas kirjoittajien mielestä sopisi pojan ainoaksi nimeksi, ja *Obi* on ”suoraan sanottuna outo valinta suomalaiselle lapselle”. Sukupuolineutraaleja nimiä, kuten *Eesa*, *Jinne*, *Kuura*, *Tiuhti*, *Viuhti* ja *Tuisku*, esitellään samoin erikseen.

Kirjan lopussa Patjas ja Kortesus toteavat, että suomalainen yhtenäiskulttuuri on sirpaloitunut lopullisesti ja tämä näkyy myös nimimuodissa. Moniarvoisuus, yksilöllisyys ja kansainvälisyys ovat nykypäivän arvoja, jotka ovat korvanneet vanhat nimeämisnormit. *Uusi etunimikirja Aadasta Äijöön* kuvastaa hyvin tätä muutosta, vaikka se keskittyy perinteisten almanakkanimien esittelyyn. Teoksessa on nimistöntutkimuksen kannalta useita pieniä virheitä ja puutteita, mutta se onnistunee tavoittamaan tämän päivän nimenantajien maailman ja puhettavan paremmin kuin perinteiset nimisanakirjamme.

MINNA SAARELMA-PAUKKALA
etunimi.saarelma@helsinki.fi

Lähteet

- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KIVINIEMI, EERO 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet. Suomalaisten etunimet ja nimervalinta*. Espoo: Weilin+Göös.
- 1993: *Iita Linta Maria. Etunimiopas vuosituhannen vaihteeseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006: *Suomalaisten etunimet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOHLHEIM, ROSA – KOHLHEIM, VOLKER 2003: *Duden. Das große Vornamenlexikon*. Toinen, uudistettu painos. Mannheim: Dudenverlag.
- LEMPIÄINEN, PENTTI 1989: *Suuri etunimikirja*. Juva: WSOY.
- SAARELMA-PAUKKALA, MINNA 2014: 2000-luvun nimitrendejä. – *Yliopiston nimipäiväalmanakka 2015* s. 58–66. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- SAARIKALLE, ANNE – SUOMALAINEN, JOHANNA 2007: *Suomalaiset etunimet Aadasta Yrjöö*n. Helsinki: Gummerus.
- SEIBICKE, WILFRIED 1982: *Die Personennamen im Deutschen*. Sammlung Göschen 2218. Berlin: Walter de Gruyter.
- VILKUNA, KUSTAA 1976: *Etunimet*. Helsinki: Otava.